

també com a marques identificadores. Naturalment, una identitat nacional és molt més que una marca comercial, però al segle XXI convé que el dinamisme propi de la segona contribueixi a la projecció exterior de la primera.

El moment actual, en què el país es troba en dificultats relacionades amb una crisi econòmica sense precedents, mostra fins a quin punt la Transició Nacional catalana és una resposta coherent a un problema real i tangible relacionat, en part, amb un tracte fiscal que molts catalans consideren injust, perquè ultrapassa els límits raonables de la solidaritat interterritorial. Les aspiracions nacionals de Catalunya són, en aquest sentit, inseparables de les aspiracions de benestar, cohesió social i polítiques de protecció cap als més desfavorits.

LES ASPIRACIONS NACIONALS DE CATALUNYA SÓN INSEPARABLES DE LES ASPIRACIONS DE BENESTAR, COHESIÓ SOCIAL I POLÍTiques DE PROTECCIÓ CAP ALS MÉS DESFAVORITS

Legalitat i legitimitat: un debat sobre la democràcia a Europa

En l'actualitat, l'única forma de legitimitat política acceptada als països avançats és la que es basa en el respecte escrupolós a les regles del joc del sistema democràtic, el principal referent del qual no és altre que la noció de majoria. No majories imaginàries, sinó d'aquelles que queden reflectides amb nitidesa en processos electorals transparents i reglats. Amb vots. Qualsevol procés de gran abast que vulgui assolir una quota de legitimitat incontestable, tant a nivell intern com extern, i que pretengui transcendir les circumstàncies concretes de la seva pròpia generació, ha de respectar la regla bàsica de la democràcia i, en conseqüència, disposar d'un suport popular molt ampli. En cas contrari, el procés es veurà qüestionat sempre i, d'alguna manera, es trobarà en una situació perpètua de precarietat. En aquest precís context, la noció de *majoria* al·ludeix també a la de *centralitat*, és a dir, com allò que bandeja la possibilitat d'una polarització social pel simple fet d'auto ubicar-se al centre d'aquesta. Però, què passa justament quan s'imposen restriccions per a votar? Des d'una perspectiva democràtica, ¿queda deslegitimat aquell qui *no pot* votar o bé aquell que *impedeix* la votació? La trajectòria impecablement democràtica de la Unió Europea fa que aquesta pregunta resulti retòrica. Resulta inconcebible que, a mitjà termini, la Unió fos contrària a la voluntat política de la majoria dels catalans. Aquest fet contradiria uns dels principis bàsics estipulats al Tractat de Lisboa, com ara el seu article segon: "*La Unió es fonamenta en els valors del respecte a la dignitat humana, de la llibertat, de la democràcia, de la igualtat, de l'estat de dret i del respecte als drets humans, inclosos els drets de les persones pertanyents a minories. Aquests valors són comuns als estats membres en una societat caracteritzada pel pluralisme, la no discriminació, la tolerància, la justícia, la solidaritat i la igualtat entre dones i homes*".

La Transició Nacional catalana ha aspirat a la plena legitimitat democràtica, tant per allò que n'ha motivat el seu inici com per la manera com s'hauria de consumir en un futur. La via autonòmica no respon a les expectatives de la majoria de catalans, tal com es pot observar tant en estudis específics sobre aquest punt en concret com en la mateixa naturalesa dels resultats electorals del darrer cicle polític²². És evident que encara no existeix un consens sobre quina

hauria de ser *exactament* la resposta a aquesta situació: per fer-ho cal votar. Superar aquest estadi de paràlisi és sens dubte legítim, precisament perquè en cap cas es planteja des de la ruptura, ni tan sols des de la transgressió de les normes jurídiques vigents, sinó com una drecera que permet acabar superant una situació políticament insostenible a llarg termini. S'ha de tractar d'un procés basat en consensos socials reals i, per suposat, articulats entorn d'agents de molt diversa índole, (associacions, sindicats, col·legis professionals, etc.). No n'hi ha prou amb una aritmètica parlamentària més o menys favorable: en darrer terme, allò que blindava la legitimitat democràtica és la consolidació d'una majoria social real i numèricament significativa, i que per tant no condueixi a una societat confrontada en dos pols simètrics. L'existència d'aquesta majoria, en tot cas, només es pot constatar o descartar després d'una consulta electoral exercida amb normalitat democràtica.

Les interpretacions restrictives de la llei o del marc constitucional no poden servir de coartada per a determinades actituds sobre el dret de les persones a decidir el seu futur. Ha d'existir

**LES INTERPRETACIONS RESTRICTIVES
DE LA LLEI O DEL MARC
CONSTITUCIONAL NO PODEN SERVIR
DE COARTADA PER A DETERMINADES
ACTITUDS SOBRE EL DRETS DE LES
PERSONES A DECIDIR EL SEU FUTUR**

una aposta clara per una societat basada en el diàleg pacífic i en la deliberació col·lectiva; una societat on existeix el dret d'expressar-se lliurement i el deure d'escoltar tothom. Convé també ser conceptualment curosos i no jugar amb les paraules amb la simple intenció de desacreditar d'adversari. Quan s'insisteix en que els drets col·lectius són alguna cosa semblant a una ficció i, en conseqüència, no poden ser la base del dret a decidir dels catalans s'obre una perillosa

porta a la relativització de *tots* els drets, sense excepcions. Si considerem que el dret a decidir dels pobles és un artifici jurídic, podem acabar sostenint, amb la mateixa coherència, que *tot* és el resultat d'una convenció arbitrària, inclòs el dret a votar o l'equiparació de drets entre les persones. Una actitud com aquesta és, si més no, imprudent i absurdament destructiva. En la mesura en què és una inquietud col·lectiva compartida per molts catalans; en la mesura en què obeeix a un conjunt de problemes polítics reals i perfectament delimitables; i, sobretot, en la mesura en què pot ser ratificat democràticament, d'una forma reglada i numèricament diàfana, el dret a decidir dels pobles no pot ser refusat com si es tractés d'una mena de fantasia sense cap ni peus. Qüestionar la legitimitat democràtica del dret a decidir –convé insistir-hi–obre la porta a qüestionar la legitimitat democràtica de *qualsevol* dret que una determinada col·lectivitat vulgui assolir.

L'origen històric de l'actual Unió Europea no és altre que el de neutralitzar l'enèsima confrontació entre França i Alemanya, tot reforçant les relacions econòmiques entre ambdós països i les seves àrees d'influència. Es tractava, en definitiva, que els interessos d'aquestes dues potències arribessin a ser comuns; això allunyava tant la possibilitat d'un nou conflicte que gairebé el feia impossible. El projecte actual de la Unió és doncs, d'alguna manera, un resultat indirecte de la Segona Guerra Mundial. La segona part consistia a integrar la resta de països de l'Europa occidental amb la intenció de crear un espai diferenciat en el món polaritzat de la Guerra Freda. També va funcionar. La tercera part consolidava la situació: era –és– l'Europa de l'euro, un altre èxit.

El curs 1944-45, mentre francesos i alemanys encara s'estaven matant, el gran historiador Lucien Febvre, cofundador dels *Annales*, va impartir unes classes que foren publicades l'any

1999 sota el títol *L'Europe. Genèse d'une civilisation*. Enmig dels horrors de la guerra, l'historiador francès fa una reivindicació del llegat germànic d'Europa. En aquell context, l'actitud intel·lectual de Febvre resulta colpidora. La seva tesi central, però, és que Europa només era possible amb la prèvia descomposició de l'Imperi romà. Aquest era una entitat essencialment mediterrània que deixava fora de joc les vastituds de l'Europa septentrional però, alhora, incloïa el nord d'Àfrica i bona part d'Orient. "L'Europa que coneixem ara –afegeix Febvre– és una construcció medieval, que ja no té res a veure amb el passat clàssic"²³.

La raó de ser de la Unió Europea és un compromís històric profund amb la idea de convivència democràtica, feta per països que, a més, renunciïn a una part de la sobirania en nom del bé comú. El 8 de juliol de 1962, Charles de Gaulle i Konrad Adenauer van celebrar una missa de reconciliació junts, només 17 anys després de la fi de la Segona Guerra Mundial. La cerimònia va portar uns mesos després a un acord d'amistat franco-germànic, que establia les bases d'una cooperació que persisteix fins avui. El lloc de la trobada estava carregat de simbolisme per a ambdues nacions: l'exèrcit alemany havia destruït parcialment la catedral de Reims durant la Primera Guerra Mundial, però també fou en aquesta localitat francesa on el 7 maig 1945 Alemanya va signar la capitulació sense condicions que posava fi a la Segona Guerra. El canceller alemany Helmut Kohl va dir el 1987, quan es complien 25 anys d'aquell acord, que a Reims es podia sentir el que significa "l'alè de la Història". A les seves memòries De Gaulle es refereix a un «*symbole de nos anciennes traditions, mais aussi théâtre de maints affrontements des ennemis héréditaires depuis les anciennes invasions germaniques jusqu'aux batailles de la Marne. A la cathédrale, dont toutes les blessures ne sont pas encore guéries, le premier Français et le premier Allemand unissent leurs prières pour que, des deux côtés du Rhin, les œuvres de l'amitié remplacent pour toujours les malheurs de la guerre.*»²⁴ Reunit amb Jacques Chirac, Kohl va recordar l'històric dia i les memorables paraules d'Adenauer i De Gaulle. Durant la trobada de Reims, De Gaulle va dir que França i Alemanya s'unien per bé al servei de la llibertat i la confraternització. Adenauer va respondre: "Aquesta estreta amistat, aquesta estreta unió del poble francès i alemany, que no va dirigida contra ningú, que busca la pau i només la pau, és, com vostè ha dit senyor president, un regal del cel". La Unió Europea s'ha anat fent amb actes com aquest, on la voluntat política prevalia sobre consideracions merament legalistes, i on la grandesa i l'esperit de reconciliació era més important que el ressentiment o les ganes de revenja.

Els catalans hem demanat al govern espanyol que aquesta determinació democràtica prevalgui sobre altres consideracions i que, en conseqüència, el poble de Catalunya pugui exercir el seu dret a votar. Som enmig d'un procés d'afirmació nacional que va començar fa més de 100 anys, i que encara no ha acabat. Aquest procés implica, per força, la consideració d'un subjecte col·lectiu –el del poble de Catalunya– i el del dret a decidir que li és inherent. Es tracta d'apostar amb decisió pels ideals democràtics i de posar-los al davant de qualsevol altra consideració. L'objectiu és el mateix que fa més de cent anys: garantir la identitat nacional de Catalunya, és a

23 FEBVRE, Lucien. *L'Europe. Genèse d'une civilisation*. Cours professé au Collège de France en 1944-1945, établi, présenté et annoté par Thérèse Charmasson et Brigitte Mazon, avec la collaboration de Sarah Lüdemann. Préface de Marc Ferro. Paris: Librairie Académique Perrin, 1999.

24 <http://www.editionsfradet.com/la-cathedrale-de-reims-dans-l-histoire-1962-de-gaulle-adenauer.html>

dir, preservar la seva llengua i la seva cultura, i establir un marc que situï el país al lloc d'Europa que li pertoca. Com ja hem esmentat, al segle XIX semblava que això era possible amb una fórmula politicoadministrativa semblant a l'actual, el de l'Estat de les Autonomies d'Espanya, i al segle XXI hem constatat que es tracta d'una quimera o, si més no, d'un encaix tan lesiu per als interessos de Catalunya que simplement no resulta assumible. Per aquesta raó, els catalans volem buscar democràticament una sortida plausible tant per a nosaltres com per a les generacions futures, i conviure amigablement amb els espanyols en el marc comú de la Unió Europea.

El rerefons del problema és polític, no jurídic. La voluntat dels ciutadans no és cap esmena cap llei: és un *fet* i prou, i mai no ha estat gaire intel·ligent ni pràctic negar els fets. Si, en canvi, es

**EL REREFONS DEL PROBLEMA ÉS
POLÍTIC, NO JURÍDIC. LA VOLUNTAT
DELS CIUTADANS NO ÉS CAP ESMENA
A CAP LLEI: ÉS UN FET I PROU, I MAI
NO HA ESTAT GAIRE INTEL·LIGENT NI
PRÀCTIC NEGAR ELS FETS**

prenen decisions manifestament contràries a la realitat social, qualsevol iniciativa podrà ser desqualificada tard o d'hora des de la perspectiva de la legitimitat. Ara mateix, el prestigi del procés que es viu a Catalunya és impecable justament perquè no s'ha allunyat mai dels ideals democràtics. La Transició Nacional catalana es planteja en positiu, respon a una voluntat clara de la societat catalana i ha de traduir-se en una acció política

coherent, decidida i inqüestionablement democràtica. Catalunya demana l'empara d'Europa per a que el referent essencial d'aquest procés sigui essencialment el de la legitimitat democràtica.

Al llarg del segle XIX, i molt especialment durant el seu darrer terç, a Europa i a altres contrades del món es van multiplicar els moviments nacionalistes. Tots tenien en comú el fet de reivindicar la pròpia identitat nacional, però no tots l'entenien de la mateixa manera. Tampoc, òbviament, no tots es trobaven en la mateixa posició en relació a la seva sobirania com a poble: no és de cap manera el mateix governar un gran imperi colonial que ser un petit territori que forma part d'aquest. Equiparar sense més ni més ambdues actituds sol ser un exercici malintencionat de revisionisme històric i de deconstrucció *ad hoc*, sospitosament selectiva. El catalanisme forma part d'aquests nacionalismes que van aflorar arreu d'Europa en un moment molt concret, però té unes característiques pròpies, com la resta de moviments de reivindicació nacional. Aquest no és el context adequat per fer un compendi mínimament rigorós d'història del nacionalisme català, però sí per subratllar-ne algun tret o matís sense el qual no es pot entendre correctament la idea de Transició Nacional Catalana.

El catalanisme no neix mirant un passant mític, sinó un futur possible relacionat íntimament amb el destí d'Europa, més que no pas amb el d'una Espanya que en aquell moment del segle es troba en una situació alarmant de decadència. El nacionalisme català del segle XXI és, per raons òbvies, molt diferent del fundacional, però porta adherit d'una manera molt forta aquelles dues paraules: cultura i modernització. No era ni és concebible un catalanisme indiferent a la llengua i a la cultura pròpies de Catalunya, ni tampoc aliè a la idea de modernització i equiparació del país als paràmetres europeus. La Transició Nacional Catalana comença tot just en constatar que, en les actuals circumstàncies, ni la identitat catalana (la cultura, la llengua) ni la modernització del país (les bases per dotar-lo d'infraestructures eficients, les regles del joc per fer-lo més competitiu) estan de cap manera assegurades. No es tracta de cap amenaça sobtada, com la que va representar la supressió de la Generalitat per part del règim franquista, per exemple, sinó d'una mena de carreró sense sortida que erosiona sense remei alguns trets identitaris irrenunciabls com la llengua, i perjudica el país d'una manera lenta i implacable degut, entre

altres coses, a un tracte fiscal objectivament injust. L'Estat de les Autonomies potser va ser una solució plausible en un moment molt concret –la fi d'una llarga dictadura creada després d'una sanguinolenta guerra civil– però ara mateix és difícil de defensar. L'Estat de les Autonomies no constitueix, en si mateix, una errada política. L'errada és considerar-lo alguna cosa més que un necessari estadi transitori entre una unitat política centralista originada per la força de les armes i el dret a decidir que tenen els pobles.

No es tracta de cap salt ni de cap ruptura, sinó d'un procés que tant les circumstàncies externes com la mateixa voluntat dels catalans han acabat fent inevitable. Hem deixat enrere un estadi però encara no hem d'acordat entre tots la via per superar-lo d'una manera satisfactòria i escrupolosament democràtica. Per això ens és imprescindible votar. És un procés que requereix grans acords polítics i, per damunt de tot, consensos socials *reals*. Tot i la importància de l'aritmètica parlamentària, l'important és la consolidació d'una majoria social real que, per suposat, no impliqui una confrontació polaritzada de la societat catalana. Bandejar aquesta possibilitat és prioritari, i no tant en nom d'una prudència mal entesa com d'una profunda i no negociable convicció democràtica. Per a que siguin sòlids, els grans canvis els han de protagonitzar grans majories.

Hi ha un debat que, sense contraposar-los, posa als platets de la balança la noció de legalitat jurídica i la de legitimitat democràtica. Per descomptat, l'ideal és un equilibri perfecte entre ambdós. Què fer quan aquest equilibri té mancances manifestes? Com diu el jurista i polític Pere Almeda, “un ordenament constitucional amb una divisió de poders que impedeixi i prohibeixi als governs representatius d'una col·lectivitat nacional, convocar i celebrar consultes o referèndums sobre el seu autogovern, com el cas de l'estat espanyol, està injustament decantada a favor de la majoria nacional hegemònica i impedeix, que de manera il·legítima, s'exerceixi un dret democràtic. Qualsevol opció democràtica ha de ser plantejable democràticament a la ciutadania. Per definició, el principi de legalitat no pot imposar-se a una voluntat democràtica expressada amb totes les garanties, perquè aniria en contra de la seva pròpia font de legitimitació. La mobilització d'una part important de la ciutadania catalana ha posat al descobert les costures anacròniques d'una legalitat espanyola encara imbuïda d'una idea predemocràtica. La metafísica constitucional espanyola no podrà impedir per gaire més temps l'expressió de la voluntat d'un poble que vol decidir el seu futur”²⁵.

TOT I LA IMPORTÀNCIA DE L'ARITMÈTICA PARLAMENTÀRIA, L'IMPORTANT ÉS LA CONSOLIDACIÓ D'UNA MAJORIA SOCIAL REAL QUE, PER SUPOSAT, NO IMPLIQUI UNA CONFRONTACIÓ POLARITZADA DE LA SOCIETAT CATALANA

***“Et c'est toujours du Nord que nous vient la lumière”*²⁶**

Una de les coordenades en què, històricament, s'ha situat el catalanisme és Europa. Aquesta opció ha coincidit, segurament per cap atzar, amb una conjuntura ben precisa i, fins a cert punt,

25 <http://www.catalunyaeuropa.net/ca/publicacions/2/444/>

26 MARAGALL, Joan. “Epistolari”, *Obres Completes*, vol. I: Obra catalana. Barcelona: Selecta, 1970